

## Ljudmila Plesničar Gec (1931–2008)

Vita mortuorum in memoria est posita vivorum.

(Življenje mrtvih je v spominu živih.)

Cicero, *Philippicae* 9,5,10

In Ljudmili Plesničar Gec je uspelo, da je vtakala v zavest osveščenega prebivalca Ljubljane zaokroženo podobo antične predhodnice današnjega mesta.

Minilo je že več kot leto dni, odkar je sklenila svojo življenjsko pot muzejska svetnica dr. Ljudmila Plesničar Gec, ključna oseba odkrivanja in raziskovanja Emone v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja. Čeravno jo je ovirala bolezen, ji je še dobro leto pred smrtjo uspelo izdati *Emonski forum*, rezultate o raziskavah rimskega središča mesta, in bila je še polna načrtov, da bo zaokrožila svoja spoznanja o biti in vlogi Emone v tistem času in prostoru.

Rojena je bila v kmečki družini v Sežani v času italijanske okupacije. Osnovno šolo in del gimnazije je obiskovala v Sežani in Trstu in slednjo je po vojni končala v Postojni. Vpisala se je na Arheološki oddelek Filozofske fakultete v času profesorjev Srečka Brodarja, Josipa Korošca in Josipa Klemenca.

Po diplomi je za kratek čas delala v Kopru: najprej v Pokrajinskem muzeju in nato v Arhivu.

Leta 1961 je dobila službo v Mestnem muzeju Ljubljana in začela se je njena "emonska" arheološka pot. Kajti ob gradnji Bavarskega dvora in podhoda pod železnico na Slovenski cesti je še isto in naslednje leto njena ekipa dobesedno izpod čeljusti bagrov trgala grobne najdbe iz tega dela severnega emonskega grobišča. Dokumentiranih je bilo skoraj tisoč grobov. Iz te izkušnje je pri naslednjem zaščitnem izkopavanju dveh antičnih stanovanjskih enot ob severnem obzidju na današnjem Trgu republike – čeravno se ni dalo ohraniti samega zidu – z vso skrbnostjo in s pomočjo takrat novih metod dokumentirala ostanke antične arhitekture in najdbe. Nato so sledila nadaljnja zaščitna izkopavanja. Pred gradnjo Strojne fakultete ob Aškerčevi cesti ter na Jakopičevem vrtu na Mirju so pod njenim vodstvom odkrivali ostanke stanovanjskih zgradb. Ob začetku Slovenske ceste je bil pred gradnjo Ferantovih blokov izkopan del emonskega foruma, kar je arhitekta E. Ravnikarja navdihovalo pri gradnji celostne podobe tega stanovanjsko-poslovnega kompleksa. Ob osnovni šoli Majde Vrhovnik med Gregorčičevo in Erjavčevo cesto so na prostoru za novo telovadnico

pod njenim vodstvom izkopali ostanke antičnega stanovanjskega predela, katerega del je bil tudi del verskega središča emonskih kristjanov. Pred gradnjo Kulturnega doma Ivana Cankarja je bilo raziskano stanovanjsko območje ob emonskem zahodnem obzidju. Zadnje terensko delo Ljudmile Plesničar Gec je bilo obsežno izkopavanje na področju presečišča štirih emonskih insul za gradnjo nove Narodne in univerzitetne knjižnice.

Že leta 1965 ji je uspelo, da so bili v urbanističnem in kasneje v dopolnjenem regulacijskem načrtu Ljubljane v okviru zakonodaje vneseni posamezni varstveni režimi za zavarovanje arheološkega terena pred gradbenim posegom, z dostavkom, da stroške izkopavanj krije investitor. Imela je izjemen posluš za antične arhitekturne ostanke, zato si je prizadevala, da bi jih čim več "in situ" ohranili kot našo nepremično kulturno dediščino. Tako je bil leta 1967 restavriran in za javnost odprt *Jakopičev vrt* (danes *Emonska hiša*) kot prvi arheološki park Mestnega muzeja Ljubljana. Razstavišče v restavriranih *severnih emonskih vratih* (danes *Bukvarna*) je bilo odprto za javnost 1974. leta, dve leti pozneje pa arhitekturni ostanki *zgodnjekrščanskega centra* ob Erjavčevi cesti, prav tako urejeni v *arheološki park*. Med Prešernovo cesto in Kulturnim domom Ivan Cankar je restavriran ostanek zahodnega emonskega obzidja. Leta 1979 je bilo pod njenim vodstvom z veliko razstavo Rešena arheološka dediščina Ljubljane odprto Razstavišče Rihard Jakopič, kjer je ohranjen in predstavljen del emonskega foruma. In prav simbolno: na dan njene smrti ga je dobil v upravljanje Mestni muzej (zdaj Galerija Jakopič v sestavi Muzeja in galerij mesta Ljubljane).

Ljudmila Plesničar Gec je v svoje terensko in muzejsko delo sčasoma vnesla vse elemente, ki so danes samostojne enote muzejskega dela: pedagoško in dokumentacijsko službo, muzejsko trgovino.

Ob množičnem številu izkopanega gradiva si je prizadevala, da so bili izsledki izkopavanj čim prej objavljeni. Tako je leta 1972 izšlo *Severno emonsko grobišče*, kataloška objava vseh izkopanih grobov pod njenim vodstvom do tistega obdobja. Skupaj z objavo starejšega emonskega gradiva, ki ga hrani Narodni muzej Slovenije in ga je tudi

isto leto objavila Sonja Petru, sta to deli, ki sta temelj za vrednotenje obsežnega antičnega gradiva, ki ga hranita obe muzejski ustanovi, in za primerjave ob novih izkopavanjih bodisi grobiščnih kot naselbinskih depozitov. Že pred to objavo je izbrala manjše število grobov, ki jih je objavila v *Inventarii Archaeologici*. Desetletje zatem je izšel *Zgodnjekrščanski center v Emoni* (s sodelavci). Za doktorat je analizirala *Keramiko iz emonskih nekropol*, in to objavila kot monografijo. Njen najljubši emonski predmet – *bronasta posoda*, izkopana pod Kulturnim domom Ivan Cankar – je izšla v Situli Narodnega muzeja leta 1982. Nove izsledke o njej je objavila v Suplementu *Journal of Roman Studies* dvajset let pozneje. S proučevanjem *antičnih fresk* se je ukvarjala skoraj ves čas svojega aktivnega dela v Mestnem muzeju in rezultati njenega dela in sodelavca Veljka Tomana so izšli v dveh delih v Katalogih in monografijah Narodnega muzeja Slovenije leta 1997 in 1998. V prvi knjigi je predstavljeno emonsko gradivo iz obeh muzejev, v drugem delu pa freske iz pokrajinskih muzejev Celja in Ptuja. Ob prelomu tisočletja je izšel *Urbanizem Emone*, njena sinteza urbanističnih spoznanj o tem antičnem mestu in pregled njenih izkopavanj z arhitekturnega aspekta. Njeno zadnje delo je timska objava *Emonskega foruma*. Skorajda je že zaključila pripravo za tisk z izkopavanj grobišč na Ajdovščini, ob Metalki ter ob Linhartovi cesti, a jo je smrt prehitela.

Pisala je strokovne članke v domača in tuja arheološka glasila in se aktivno udeleževala mednarodnih simpozijev s predstavljanjem emonske tematike. To nam zgovorno potrjuje njena bibliografija. Doma je organizirala mednarodne kolokvije v okviru Slovenskega arheološkega društva, katerega predsednica je bila v 70. letih 20. stoletja: *Emona – Ravenna*, *Zgodnjeresrednjeveški kolokvij v Kopru* leta 1974. Bila je tudi aktivna članica združenja *Rei Cretariae Romanae Favtorum* (proučevalcev antične keramike). Eno njihovih srečanj je bilo po njeni strokovni in organizacijski zaslugi leta 1973 v Ljubljani. Imela

je tudi mandat predsednice Muzejskega društva Slovenije in Ljubljanske kulturne skupnosti.

Močno si je prizadevala, da je bilo emonsko gradivo čim večkrat na ogled tako doma kot v tujini. Skupaj s sodelavci ji je uspelo pripraviti vrsto razstav: od Emonske freske v Arkadah 1973. leta, dvakrat je vodila stalno arheološko postavitev v samem Mestnem muzeju v Ljubljani, organizirala je in imela "levji delež" pri strokovnem delu odmevne razstave *Rešena arheološka dediščina Ljubljane*, do zadnje leta 1996 v Cankarjevem domu *Pozdravljeni, prednamci!* Z razstavami o arheološki preteklosti Ljubljane je utirala pot sodelovanju z muzeji v tujini, tako npr. v Pulju, Beogradu, Varšavi, Krakovu, Ogleju, Tolmezzu, Regensburgu.

Za svoje aktivno strokovno in družbeno politično delo je prejela vrsto priznanj: nagrado mesta Ljubljane, Župančičevo nagrado, najvišjo muzejsko priznanje – Valvasorjevo nagrado, nagrado Slovenskega arheološkega društva za življenjsko delo na področju arheologije in častni znak svobode republike Slovenije.

Že iz kratkega in nepopolnega pregleda njenega dela je razvidno, koliko pionirskega dela je opravila tako na arheološkem kot muzejskem področju in pri varovanju kulturne dediščine. Bila je močna osebnost, ki je znala združevati ljudi k skupnemu delu, a obenem trdno zagovarjati svoje poglede. Rada je poudarjala svoje kraške korenine, ki so se kazale v njenem značaju: z neomajno voljo in delavnostjo je sledila zastavljenim ciljem. Obenem pa je imela široko znanje, zanimala so jo raznolika področja umetnosti in znanosti, ki niso bila povezana zgolj z arheološko in muzejsko stroko. In imela je odprto srce in roke za sočloveka. Tisti, ki smo jo poznali, vemo, kako dragocen človek je odšel od nas. Strokovnjaki, ki se ali se bodo kakorkoli ukvarjali z Emono – arheologi, pa tudi raziskovalci iz drugih strok – ne bodo mogli mimo njenega dela.

Irena SIVEC

### Bibliografija Ljudmile Plesničar Gec

1957

Svatbeni običaji v okolici Buzeta v prvi polovici XIX. stoletja. – *Kronika* 5, 1957, str. 95–97.

1961

*Antična Emona v srcu moderne Ljubljane*. – (Zbirka Spomeniški vodniki). – Ljubljana 1961, 14 str. Soavtorica Tatjana Bregant.